

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล
Innovative Leadership Based on the Principles of Sappurisdhamma
for School Administrators in the Digital Age

ชนม์ชนก จันโทริ

Chonchanok Chuntori

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author e-mail: Chonchanok1988@gmail.com

Received: 2025-07-31 Revised: 2025-09-06 Accepted: 2025-12-09

บทคัดย่อ (Abstract)

ในยุคที่เต็มไปด้วยความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และความซับซ้อนต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่สามารถขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม การนำนวัตกรรมมาใช้อย่างขาดความเข้าใจในมิติทางคุณธรรมอาจก่อให้เกิดปัญหาใหม่ได้ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดการบูรณาการภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักสัปปุริสธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นคุณธรรมสากล ได้แก่ อัมมัญญตา (รู้จักเหตุ), อัตถัญญตา (รู้จักผล), อัตตัญญตา (รู้จักตน), มัตตัญญตา (รู้จักประมาณ), กาลัญญตา (รู้จักกาล), ปริสสัญญตา (รู้จักบริษัท), และปุคคลัญญตา (รู้จักบุคคล) มาเป็น "เข็มทิศภายใน" เพื่อชี้นำการตัดสินใจ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถรับมือกับความท้าทายดิจิทัล เช่น การสร้างสมดุลและสุขภาวะดิจิทัล (มัตตัญญตา) และการสร้างความเท่าเทียมทางดิจิทัล (ปริสสัญญตา) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์สูงสุดคือการยกระดับผู้บริหารสู่การเป็น "ผู้นำนวัตกรรมดิจิทัลอย่างมีปัญญาและคุณธรรม" ที่สามารถนำพาองค์กรเติบโตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords): ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; สัปปุริสธรรม; การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

Abstract

In an era fraught with challenges from technological transformation, artificial intelligence (AI), and various complexities, it is essential for school administrators to

possess innovative leadership to creatively steer their organizations. However, the implementation of innovation without an understanding of its ethical dimensions can give rise to new problems. This academic article aims to present a conceptual framework for the integration of innovative leadership with the principles of Sappurisdhamma for school administrators in the digital age. The article, therefore, proposes the use of the seven principles of Sappurisdhamma—a set of universal virtues including *Dhammaññutā* (knowing the cause), *Atthaññutā* (knowing the effect), *Attaññutā* (knowing oneself), *Mattaññutā* (knowing moderation), *Kālaññutā* (knowing the proper time), *Parisaññutā* (knowing the community), and *Puggalaññutā* (knowing individuals) as an "internal compass" to guide decision-making. Applying these principles enables administrators to effectively tackle digital challenges, such as fostering digital well-being (*Mattaññutā*) and ensuring digital equity (*Parisaññutā*). The ultimate outcome is to elevate administrators to become "Wise and Ethical Digital Innovation Leaders," capable of guiding their organizations toward sustainable growth.

Keywords: Innovative Leadership; Sappurisdhamma; Digital Educational Administration

บทนำ (Introduction)

ยุคดิจิทัล (Digital Age) ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน (Disruption) ในทุกภาคส่วนของสังคมโลก รวมถึงภาคการศึกษา สถานศึกษาในปัจจุบันไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับความท้าทายในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ากับการเรียนการสอน แต่ยังต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคตที่ไม่แน่นอนและมีความซับซ้อนสูง (UNESCO, 2023) บริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้เพิ่มแรงกดดันและความคาดหวังต่อผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมหาศาล พวกเขาไม่สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาด้วยกระบวนการเดิม ได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถนำพาองค์กรให้ก้าวทันโลกและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (Harris & Jones, 2020) คุณภาพของการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการนำองค์กรให้รอดพ้นจากความท้าทายและสามารถฉกฉวยโอกาส

จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) จึงกลายเป็นสมรรถนะที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในบริบทนี้มีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าเพียงการริเริ่มโครงการใหม่ๆ แต่ยังหมายถึงความสามารถของผู้นำในการสร้างและขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการทดลองเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์และกล้าที่จะนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (García-Morales et al., 2021) ผู้นำเชิงนวัตกรรมต้องสามารถชี้นำทิศทางเชิงกลยุทธ์ในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) ของสถานศึกษา พร้อมทั้งบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตาม การมุ่งเน้นเพียงนวัตกรรมทางเทคโนโลยีอาจนำไปสู่การละเลยมิติทางด้านมนุษย์ คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการศึกษา การนำนวัตกรรมมาใช้อย่างปราศจากความเข้าใจในผลกระทบอย่างรอบด้าน อาจสร้างปัญหาใหม่ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) หรือปัญหาด้านสุขภาวะดิจิทัล (Digital Well-being) ของทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้

ท่ามกลางความท้าทายของยุคดิจิทัล การหวนกลับมาพิจารณาหลักการอันเป็นสากลและอยู่เหนือกาลเวลาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสัปปุริสธรรม 7 หรือคุณธรรมของสัตบุรุษ (คนดี ผู้มีปัญญา) ได้นำเสนอ กรอบแนวคิดเชิงจริยธรรมและปัญหาที่สามารถนำมาเป็นรากฐานในการชี้นำภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้อย่างสมดุลและยั่งยืน แม้จะเป็นหลักธรรมที่มีมาแต่โบราณ แต่คุณค่าของสัปปุริสธรรมกลับยิ่งทวีความสำคัญในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและความซับซ้อน (จิณณวัตร ปะโคทัง, 2561) หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย 1) อัมมัญญา (รู้จักเหตุ) 2) อัตถัญญา (รู้จักผล) 3) อัตตัญญา (รู้จักตน) 4) มัตตัญญา (รู้จักประมาณ) 5) กาลัญญา (รู้จักกาล) 6) ปริสสัญญา (รู้จักบริษัท/ชุมชน) และ 7) ปุคคลัญญา (รู้จักบุคคล) ซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้ผู้นำสามารถตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีสติ รอบคอบ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของทุกฝ่ายเป็นที่ตั้ง

บทความนี้มุ่งนำเสนอ กรอบแนวคิดการบูรณาการภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักสัปปุริสธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นว่าหลักสัปปุริสธรรมแต่ละข้อสามารถส่งเสริมและชี้นำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลได้อย่างไร เช่น มัตตัญญา (ความรู้จักประมาณ) ช่วยชี้นำการใช้เทคโนโลยีอย่างพอดี ไม่ตกเป็นทาสของนวัตกรรม ปริสสัญญา (ความรู้จักชุมชน) ช่วยในการออกแบบนวัตกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างและลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล หรือ กาลัญญา (ความรู้จักกาล) ช่วยในการเลือกจังหวะเวลาที่เหมาะสมใน

การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ แม้ว่าปัจจุบันจะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) แยกส่วนหนึ่ง และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารอีกส่วนหนึ่ง แต่องค์ความรู้ที่สังเคราะห์สองสิ่งนี้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะสิ่งเหล่านั้นยังมีอยู่อย่างจำกัด บทความนี้จึงมุ่งหวังที่จะเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวและเสนอทางออกที่ยั่งยืนให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในการนำพองค์กรให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมในโลกยุคดิจิทัลต่อไป

เนื้อหา

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในบริบทดิจิทัล

ยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนภูมิทัศน์ของการศึกษาไปอย่างสิ้นเชิง ทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาไปสู่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดิจิทัล (Digital Innovative Leadership) ซึ่งเป็นมากกว่าแค่การนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่คือความสามารถในการนำและบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี (Technology-driven change) เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้กับการเรียนรู้และองค์กร ผู้นำในบริบทนี้ต้องสามารถผสมผสานวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาเข้ากับความเข้าใจในศักยภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างวัฒนธรรมและระบบนิเวศที่พร้อมรับและสร้างสรรค์นวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง (García-Morales et al., 2021) นิยามและสมรรถนะ (Definition and Competencies) ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและเสริมพลังให้บุคลากรในการประยุกต์ใช้เครื่องมือ กระบวนการ และแนวคิดดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการสอน การประเมินผล และการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ภาวะผู้นำลักษณะนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจัดหาฮาร์ดแวร์หรือซอฟต์แวร์ แต่เน้นการสร้าง "ความพร้อมทางดิจิทัล" ให้กับองค์กรในทุกมิติ จากงานวิจัยร่วมสมัย สมรรถนะสำคัญของผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลประกอบด้วย 1) ความฉลาดรู้ทางดิจิทัล ไม่ใช่แค่การใช้เครื่องมือเป็น แต่คือความสามารถในการประเมิน วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งดิจิทัล รวมถึงการเข้าใจในประเด็นด้านจริยธรรมและความปลอดภัยที่เกี่ยวข้อง 2) การนำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ความสามารถในการวางกลยุทธ์และบริหารจัดการกระบวนการเปลี่ยนผ่านของสถานศึกษาไปสู่องค์กรดิจิทัล ตั้งแต่การวางโครงสร้างพื้นฐานไปจนถึงการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร 3) การส่งเสริมวัฒนธรรมนวัตกรรมดิจิทัล การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเกื้อหนุนให้ครูลงมือทดลองกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการสอน ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และยกย่องความคิดริเริ่ม

สร้างสรรค์ 4) การมองการณ์ไกลเชิงกลยุทธ์ ความสามารถในการติดตามและคาดการณ์แนวโน้มทางเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อวางแผนและตัดสินใจเลือกนวัตกรรมการที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในระยะยาว (Falloon, 2020)

ความท้าทายเฉพาะยุคดิจิทัล

การเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและแตกต่างจากในอดีต ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องตระหนักและเตรียมพร้อมรับมือ เกี่ยวกับ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ความท้าทายนี้มีหลายมิติ ไม่ใช่แค่การเข้าถึงอุปกรณ์หรืออินเทอร์เน็ต แต่ยังรวมถึงความแตกต่างในทักษะดิจิทัลระหว่างนักเรียนและครูด้วยตนเอง ผู้นำจึงมีหน้าที่สำคัญในการออกแบบนโยบายและนวัตกรรมที่มุ่งลดช่องว่างและสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาดิจิทัล ความปลอดภัยทางไซเบอร์และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Cybersecurity and Data Privacy) เมื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการย้ายสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ การปกป้องข้อมูลที่ละเอียดอ่อนของนักเรียนและบุคลากรจึงกลายเป็นภารกิจสำคัญอันดับต้นๆ ผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถวางมาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ภาวะข้อมูลท่วมท้นและสุขภาวะดิจิทัล (Information Overload and Digital Well-being) การเชื่อมต่อตลอดเวลาอาจนำไปสู่ภาวะหมดไฟดิจิทัล (Digital Burnout) และปัญหาสุขภาพจิต ผู้นำเชิงนวัตกรรมต้องสามารถออกแบบนโยบายการสื่อสารและการทำงานที่ส่งเสริมสมดุลและสุขภาวะที่ดีของทุกคนในองค์กร ประเด็นจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics in Education) การเข้ามาของ Generative AI เช่น ChatGPT ได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายด้านจริยธรรมครั้งใหญ่ ผู้นำต้องขึ้นการอภิปรายและกำหนดแนวทางการใช้งาน AI อย่างมีความรับผิดชอบ โปร่งใส และไม่ลำเอียง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และป้องกันการทุจริตทางวิชาการ การเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลเรียกร้องให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีสมรรถนะที่รอบด้าน ทั้งความสามารถเชิงเทคโนโลยี การบริหารการเปลี่ยนแปลง และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในมิติทางสังคมและจริยธรรม เพื่อนำพาสถานศึกษาให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างอนาคตทางการศึกษาที่ดีกว่าเดิมได้อย่างแท้จริง (Harris & Jones, 2020)

สาระสำคัญและคุณค่าสากลของหลักสัปปุริสธรรม

หลักสัปปุริสธรรม คือ หลักธรรม 7 ประการที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณสมบัติของ "สัตบุรุษ" ซึ่งหมายถึงคนดี ผู้มีปัญญา หรือผู้นำที่สมบูรณ์ แม้หลักธรรมนี้จะมรากฐานมาจากคำสอนทางศาสนา แต่แก่นแท้ของสัปปุริสธรรมนั้นมีคุณค่าเป็นสากล สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับศาสตร์การบริหารจัดการและภาวะผู้นำสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะในยุคที่เต็มไปด้วย

ความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลง สำคัญสำคัญของสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อการตัดสินใจและการกระทำที่สมบูรณ์ ตั้งแต่การเข้าใจเหตุไปจนถึงการเข้าใจคน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ธัมมัญญตา รู้จักเหตุ คือ การเข้าใจหลักการ กฎเกณฑ์ และเหตุ ปัจจัยของสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ในเชิงบริหารคือการเข้าใจนโยบาย กฎระเบียบ ทฤษฎี และบริบทที่เกี่ยวข้องกับองค์กร 2) อตถัญญตา รู้จักผล คือ การเข้าใจเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่แท้จริงของการกระทำนั้นๆ ว่าจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีงามอย่างไร 3) อัตตัญญตา รู้จักตน คือ การรู้จักและประเมินตนเองตามความเป็นจริง ทั้งในด้านศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน และบทบาทหน้าที่ของตนเอง 4) มัตถัญญตา รู้จักประมาณ คือ การรู้จักความพอดี ความสมดุลในการใช้ทรัพยากร เวลา และกำลังคน 5) กาลัญญตา รู้จักกาล คือ การรู้จักจังหวะและเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินการต่างๆ รู้ว่าเมื่อใดควรทำ เมื่อใดควรรอ 6) ปริสัญญตา รู้จักชุมชน คือ การเข้าใจกลุ่มคน ชุมชน หรือองค์กรที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย ทั้งในด้านวัฒนธรรม ความต้องการ และพลวัตของกลุ่ม และ 7) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือ การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งในด้านอุปนิสัย ความสามารถ และศักยภาพ เพื่อจะสามารถปฏิสัมพันธ์และมอบหมายงานได้อย่างเหมาะสม (สุภาพร นามนครชิต, 2559)

หลักสัปปริสธรรมเป็นธรรมของมนุษย์ที่นำมาพัฒนาตนเองและผู้อื่นเป็นหลักธรรมที่สร้าง ความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเมตตาต่อกัน และทำกันโลก ปัจจุบัน รู้จักประมาณ ความพอดีควรปลูกฝัง เพราะเป็นหลักธรรมของการประพฤตินเป็นคนดีเป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้นำในความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานที่ไปด้วยกันนั้น ที่บุคคลที่เป็นผู้บริหารจะต้องมี ธรรมะ หรือคุณสมบัติในตัวของผู้ นำ โดยเป็นหลักธรรมสำคัญมากที่มุ่งพัฒนาตนและบุคคลในหน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ สามารถนำไปแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้เป็นคนตระหนักในการพัฒนาตนอย่างมีเหตุผลรู้จักประมาณการวางตัวพอเหมาะพอดีทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีความเป็นตัวของตัวเอง (พระคำแสน ปกสสโร, 2561) จุดมุ่งหมายหลักของสัปปริสธรรม คือ 1) การพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มุ่งเน้นให้บุคคลรู้จักตนเอง พัฒนาปัญญาและความสามารถอย่างรอบด้านสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการดำเนินชีวิต 2) การสร้างปัญญาในการตัดสินใจ ฝึกให้คิดอย่างมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบคอบ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์สร้างความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและสังคมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม เรียนรู้ที่จะเข้าใจผู้อื่นรู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

สร้างความกลมกลืนในการอยู่ร่วมกัน การนำไปสู่ความเจริญงอกงามพัฒนาตนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ สามารถนำพาตนเองและผู้อื่นไปสู่ความสำเร็จ มีวิถีชีวิตที่มีคุณธรรมและปัญญา สัมปรีศธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจ การยอมรับ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยมีจุดมุ่งหมาย คือ 1) มุ่งสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมที่แตกต่าง โดยใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร 2) พัฒนาทักษะการสื่อสารที่คำนึงถึงบริบท เหตุผล และความเหมาะสมของแต่ละสถานการณ์ 3) ส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างมีวิจารณญาณ 4) สร้างกระบวนการสื่อสารที่นำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ 5) พัฒนาผู้สื่อสารให้มีความยืดหยุ่น เข้าใจบริบท และสามารถปรับตัวในสถานการณ์ที่ต่างกันไป และ 6) ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารเชิงบวกที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเคารพซึ่งกันและกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2546)

ดังนั้น หลักสัมปรีศธรรมจึงไม่ใช่เป็นเพียงหลักจริยธรรมส่วนบุคคล แต่เป็นกระบวนทัศน์ (Paradigm) สำหรับการเป็นผู้นำที่มีทั้งประสิทธิภาพและความดีงาม เป็นกรอบการทำงานเชิงปัญญาที่ช่วยให้ผู้นำสามารถนำพาองค์กรผ่านความท้าทายต่างๆ ไปได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

การประยุกต์ใช้หลักสัมปรีศธรรมเพื่อชี้นำภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสัมปรีศธรรม ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรตั้งเป้าหมายในการพัฒนา เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีในการบริหารและการจัดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงาน ศึกษาและนำเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลมาใช้อย่างเหมาะสม รู้จักการ ปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อสถานการณ์และเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา สนับสนุนให้มี การใช้ระบบดิจิทัล มีการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะของบุคลากร แบ่งงานให้เหมาะสม กับความสามารถของครู ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควร เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตรและ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน เพิ่ม ศักยภาพในการนำเสนอและสื่อสารสำรวจความพร้อมของเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน จัดหาเทคโนโลยีให้เพียงพอกับความต้องการ จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ในยุค ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควร เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตรและ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน เพิ่ม ศักยภาพในการ

นำเสนอและสื่อสาร สำนวความพร้อมของเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน จัดหาเทคโนโลยีให้เพียงพอกับความต้องการ จัดเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ในยุค ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ด้านการปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรวิเคราะห์ สภาพปัญหาปัจจุบัน นำเทคโนโลยีมาแก้ไขปัญหาและบริหารงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม ศึกษาและพัฒนาตนเองการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยอยู่เสมอ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการ ข้อมูล เพื่อแก้ปัญหาย่างต่อเนื่อง สร้างรูปแบบการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างจริงจังและ ควรเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ได้ ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนา คุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ รู้จุดอ่อนและจุดแข็งของสถานศึกษา เพื่อ นำมาวางแผนในการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบท ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา คุณภาพการศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประเมินผล การใช้งานเทคโนโลยี กำหนดมาตรฐานการวัดผลประเมินผลของการเรียนการสอนอย่างถูกต้องและ เป็นไปตามกรอบมาตรฐาน เท้าทันต่อสถานการณ์ตลอดเวลา เสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของ ครูและบุคลากรในสถานศึกษา (จุฑามาศ มูลกระโทก และคณะ, 2566)

องค์ความรู้

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม

1) ความท้าทายของผู้บริหารในยุคดิจิทัล ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพลิกผัน AI และเทคโนโลยีใหม่ๆ ความซับซ้อนและไม่แน่นอน ต้องเตรียมทักษะอนาคตให้ผู้เรียน ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) การเข้าถึงและทักษะที่ไม่เท่าเทียม ความปลอดภัยไซเบอร์ การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล สุขภาวะดิจิทัล ภาวะหมดไฟจากข้อมูลท่วมท้น จริยธรรม AI การใช้งานอย่างมีความรับผิดชอบ

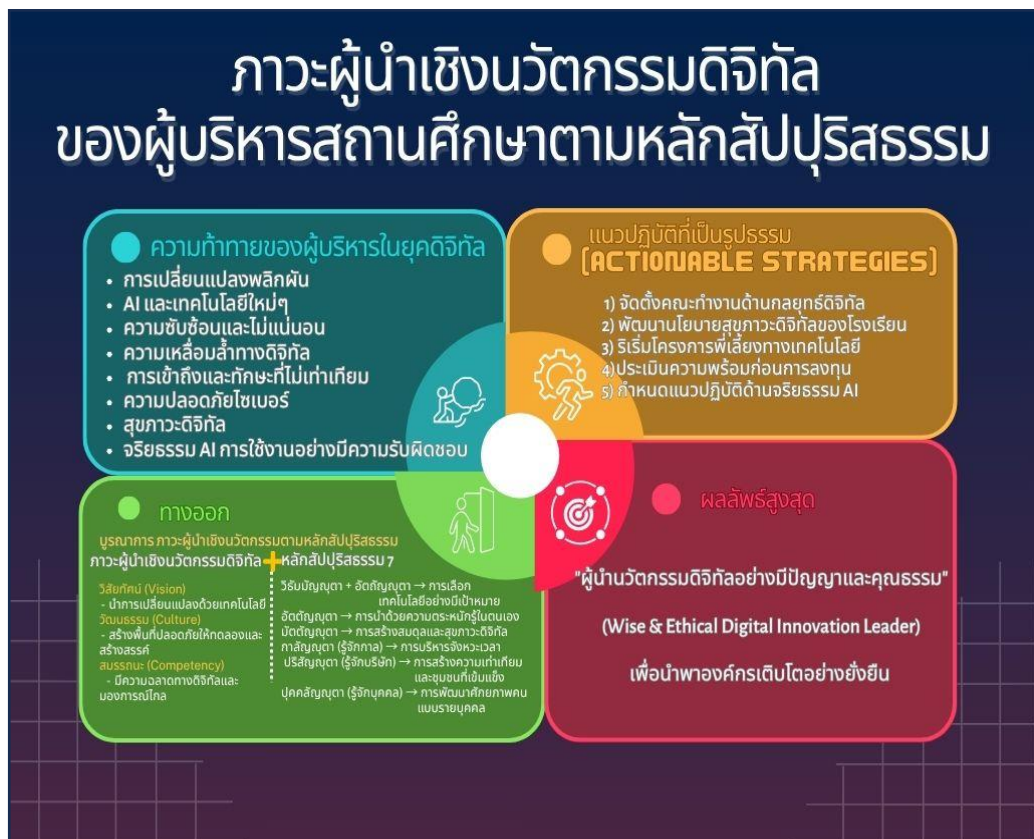
2) ทางออก โดยบูรณาการ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ดังนี้ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดิจิทัล ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ (Vision) นำสู่การเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยี ด้านวัฒนธรรม (Culture) เป็นสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ทดลองและสร้างสรรค์ ด้านสมรรถนะ (Competency) มีความฉลาดรู้ทางดิจิทัลและมองการณ์ไกล หลักสัปปุริสธรรม 7 เข้มทิศภายใน สำหรับผู้นำ ธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) รวมกับ อัตถัญญตา (รู้จักผล) ทำให้เกิด การเลือกเทคโนโลยีอย่างมีเป้าหมาย อัตตัญญตา (รู้จักตน) ทำให้เกิดการนำด้วยความตระหนักรู้ในตนเอง มัตตัญญตา

(รู้จักประมาณ) ทำให้เกิดการสร้างสรรค์และสุขภาวะดิจิทัล กาลัญญตา (รู้จักกาล) ทำให้การบริหารจังหวะเวลาในการเปลี่ยนแปลง ปริสัญญตา (รู้จักบริษั) ทำให้การสร้างความเท่าเทียมและชุมชนที่เข้มแข็ง และบุคคลัญญตา (รู้จักบุคคล) ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพคนแบบรายบุคคล

3) แนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (Actionable Strategies)

มีการจัดตั้งคณะทำงานด้านกลยุทธ์ดิจิทัล พัฒนานโยบายสุขภาวะดิจิทัลของโรงเรียน ริเริ่มโครงการที่เลี้ยงทางเทคโนโลยี ประเมินความพร้อมก่อนการลงทุน และกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรม AI

4) ผลลัพธ์สูงสุด ผู้นำนวัตกรรมดิจิทัลอย่างมีปัญญาและคุณธรรม (Wise & Ethical Digital Innovation Leader) เพื่อนำพาองค์กรเติบโตอย่างยั่งยืน สามารถนำองค์กรไปสู่ นวัตกรรมที่ยั่งยืน และ มีมนุษยธรรม เพราะทุกการกระทำตั้งอยู่บนรากฐานของปัญญาและคุณธรรม สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม

สรุป

บทความวิชาการเรื่อง "ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล" นำเสนอแนวคิดการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ โดยชี้ว่าในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความท้าทาย เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และความซับซ้อนต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งไม่ใช่แค่การนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่คือการสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อยกระดับการเรียนรู้ บทความได้เสนอให้ใช้ หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นเข็มทิศภายใน เพื่อชี้นำการตัดสินใจ หลักธรรมเหล่านี้ประกอบด้วย การรู้จักเหตุ (อัมมัญญาตา) รู้จักผล (อัตถัญญาตา) รู้จักตน (อัตตัญญาตา) รู้จักประมาณ (มัตตัญญาตา) รู้จักกาล (กาลัญญาตา) รู้จักชุมชน (ปริสสัญญาตา) และรู้จักบุคคล (บุคคลัญญาตา) ซึ่งล้วนเป็นคุณสมบัติสากลที่เชื่อมโยงกับภาวะผู้นำสมัยใหม่ เช่น การตัดสินใจบนฐานข้อมูล, ความสำเร็จในตนเอง, และการให้ความสำคัญกับมนุษย์ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารรับมือกับความท้าทายเฉพาะของยุคดิจิทัลได้ เช่น การใช้หลัก มัตตัญญาตา เพื่อสร้างสมดุลและสุขภาพจิต และใช้หลัก ปริสสัญญาตา เพื่อสร้างความเท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล บทความได้เสนอแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งคณะทำงานด้านกลยุทธ์ดิจิทัล และการริเริ่มโครงการพี่เลี้ยงทางเทคโนโลยี โดยสรุป การใช้หลักสัปปริสธรรมจะช่วยเปลี่ยนผู้บริหารจาก ผู้จัดการเทคโนโลยีไปสู่ ผู้นำนวัตกรรมดิจิทัลอย่างมีปัญญาและคุณธรรม" ซึ่งสามารถนำพาองค์กรให้เติบโตอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

- จิณณวัตร ปะโคทัง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- จุฑามาศ มูลกระโทก, วินัย ทองมัน และพระราชวรชีรเมธี วรปัญญา. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ตามหลักสัปปริสธรรม 7. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(2), 83 - 96.
- พระคำแสน ปภัสสร และธิดาภูมิ หนัมนี. (2561). สัปปริสธรรมทฤษฎีการบริหารตนเอง. วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 7(2), 69 - 76.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). ธรรมานุชิวิต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สุภาพร นามกรรชิต. (2559). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหาร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 1(2), 13 - 22.

-
- Falloon, G. (2020). From digital literacy to digital competence The teacher digital competency (TDC) framework. *Educational Technology Research and Development*, 68(5), 2449 - 2472.
- García-Morales, V. J., Garrido-Moreno, A., & Martín-Rojas, R. (2021). The Transformation of Higher Education After the COVID Disruption Emerging Challenges in an Online Learning Scenario. Retrieved June 20, 2025, from <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.616059>.
- Harris, A., & Jones, M. (2020). COVID 19 - school leadership in disruptive times. *School Leadership & Management*, 40(4), 243 - 247.
- UNESCO. (2023). Guidance for generative AI in education and research. Retrieved June 20, 2025, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>.